Казан (Идел буе) федераль университеты газетасы

DARELFӨNYN УНИВЕРСИТЕТ

12+

№13 (64)

18 апрель 2013 ел

• Вакыйгалар эзеннән

17 апрель көнне ректор **ИЛШАТ ГАФУРОВ** җитәкчелегендә **РЕКТОРАТНЫҢ ЧИРАТТАГЫ УТЫРЫШЫ** булды. Административ эшләр буенча проректор – аппарат җитәкчесе Андрей Хашов контроль йөкләмәләрнең үтәлеше һәм КФУда якын арада булачак чаралар турында мәгълүмат бирде. Аңа җавап рәвешендә, Илшат Гафуров Универсиада авылында автомәктәп булдырырга кирәк дигән тәкъдим белән чыкты: «Безнең студентларыбыз тормышка тулысынча яраклашкан булырга тиеш. Университетта укыган вакытта, йөртү таныклыгы да алсалар начар түгел бит!» Алга таба А.М.Бутлеров ис. Химия институты директоры Владимир Галкин КФУның Үсеш программасы күрсәткечләренә туры китереп 2012/2013 уку елында үзе җитәкли торган институтның эшчәнлеге белән таныштырды. Ул институтның структурасы, кадрлар составы, финанслануы, халыкара хезмәттәшлекләре турында мәгълүмат бирде. Илшат Гафуров институтның күрсәткечләрен арттыру һәм абитуриентларны күбрәк җәлеп итү өчен, Фундаменталь медицина һәм биология институты белән уртак техник тикшерүчеләр, технология булдыручылар әзерли торган программа кирәклеге турында әйтте. Икътисад һәм финанс институты директорының белем бирү буенча урынбасары Илдар Хәйруллин шул ук институтның оешмалар финанслары кафедрасы исемен корпоратив финанслар кафедрасына алыштырырга дигән тәкъдим белән чыкты. Ректор: «Кафедра исеме турында яңадан киңәшләшергә, банк эшләре буенча яңа программа төзергә һәм аннан соң бу темага яңадан кайтырга кирәк», – диде. Икътисади һәм стратегик үсеш буенча проректор Марат Сафиуллин КФУның РФ Мәгариф һәм фән министрлыгы оештырган конкурста (университетның конкурентлылыгын арттыру өчен дәүләт ярдәме) катнашу өчен эшләнгән эшләр турында сөйләде. Аның сүзләре буенча, барлык институтлар да кирәкле мәгълүматны биреп бетермәгәннәр. Проректор бу эшне сузмаска кирәклекне әйтте.

• • • •

15 апрель көнне КФУның Яр Чаллы институтында укытучылар һәм студентлар өчен, элекке сәясәт буенча Россия Президенты идарәсе җитәкчесе **ОЛЕГ МОРОЗОВ** белән **ОЧРАШУ ОЕШТЫРЫЛДЫ.** Югары уку йорты өчен традицион саналган әлеге чарада Морозов стипендиясен дә тапшырдылар. Аңа автоматизация һәм прогрессив технологияләр факультетының 5 курс студенты Алинә Шакирова лаек булды.

• • • •

Шул ук көнне КФУ да British Petroleum компаниясенең стипендиаль программасы җиңүчеләренә **ДИПЛОМ** тапшыру һәм фәнни коллективларга **ГРАНТ БИРҮ ТУРЫНДА ТАНЫКЛЫК ТАПШЫРУ ТАНТАНАСЫ** булды. Әлеге стипендия программасының төп максаты – университетыбызның талантлы һәм перспектив студентларын өстәмә стипендияләр белән бүләкләү.

• • • •

13 апрельдә ректор **И.ГАФУРОВ** һәм «Ак Барс» БАНК ААҖ Идарәсе Рәисе **Р.МИННЕГАЛИЕВ** 1 июньдә ачылачак **ПЛАНЕТАРИЙНЫҢ ТӨЗЕЛЕШ ЭШЛӘРЕ БЕЛӘН ТАНЫШТЫЛАР.** Физика институтының әлеге планетарие В.П.Энгельсисемендәгеастрономикобсерватория территориясендә урнашкан. Ул Роскосмом һәм Сколково космик программалары кысаларында РФнең космик системаларының приоритетлы үсеш юнәлеше һәм ТРның космик технологияләренә туры китереп эшләнелә. Ул Идел буе төбәгендә космик тикшеренүләр һәм технологияләрнең төп үсеш объектларының берсе булыр дип көтелә.

• • • •

16 апрельдә КФУның Алабуга институтында **«ЧЫН ТАТАР ЕГЕТЕ-2013»** бәйгесе узды. Анда 6 студент көч сынашты. III дәрәҗәдәге диплом белән Вилнур Сөләйманов бүләкләнде. II урынга Илфат Абдуллин лаек дип табылды. Көндәшләрен артта калдырып, беренче урынга **ИЛНАЗ ШӘЙМӨХӘМӘТОВ** чыкты.

Ахыры 2нче биттә.

ТР Хөкүмәте Порталы

Килешүләр саны арта!

Динә МӨХТӘСИПОВА,
хәбәрче

15 апрель көнне Прагада КФУ һәм Чехия техник университеты арасында үзара килешү турындагы Меморандумга КФУ ректоры Илшат Гафуров һәм ЧТУ ректоры Йиржи Била кул куйды.

Ректор И.Гафуровның Татарстанның башка эшлекле кешеләре белән ТР Президенты Р.Миңнеханов җитәкчелегендәге делегация составында Чехиягә визиты дәвам итә. Бу чара шушы көнне Чехия башкаласында ачылган Чехия-Татарстан бизнес-форумы кысаларында узды. Чехиядәге татар җәмгыяте – Европада оешкан иң яшь оешмаларның берсе. Бүгенге көндә Чехиядә 300дән артык татар яши. Татарстаннан читтә яшәүче милләттәшләребез бик актив эшчәнлек алып бара. Биредә 2002 елдан бирле зурлап Сабантуй уздырыла, татар телен өйрәнү өчен бушлай курслар эшли. Визит барышында да Чехия татарлары бик теләп Татарстан кунаклары белән аралашты. Чехиядәге кан-кардәшләребезгә «ТНВ-Планета» проекты, «Ана Теле» on-line программасы турында мәгълүмат бирелде.

Прагадагы Чехия техник университетына 1707 елда Австрия императоры Иосиф I нигез сала. Ул – Үзәк Европаның борынгы техник уку йорты. Анда барлыгы 23 000гә якын студент укый. Укыту чех һәм инглиз телләрендә алып барыла.

Казан федераль университеты актив рәвештә Чехия техник университеты белән хезмәттәшлек итә. Хисаплау математикасы һәм мәгълүмати технологияләр институты ЧТУның математика кафедрасы хезмәткәрләре белән функциональ анализ өлкәсе буенча уртак фәнни тикшеренүләр башкара. Меморандумга кул куелу биомедицина өлкәсе буенча инженер кадрлар әзерләүне тормышка ашырачак.

Шулай ук кичә, ягъни 17 апрель көнне, КФУ ректоры И.Гафуров һәм Масарика ис. университет ректоры Микулаш Бек (Брно, Чехия) арасында үзара килешүгә кул куйды. КФУ ректоры һәм Брно шәһәренең Ветеринар-фармацевтик университеты проректоры Мирослава Лопатаржова үзара хезмәттәшлек турында килеште.

ТР Хөкүмәте Порталы мәгълүматлары файдаланылды

• Бездә кунак бар

«Иң куркыныч вирус – кулланучы!»

Ләйсән ИСХАКОВА,
Гаммәви коммуникация һәм социаль фәннәр институты

Кичә, ягъни 17 апрель көнне, КФУның ректорат утырышы залында Dr.Web компаниясе вәкилләре белән очрашу узды.

Әлеге оешма Россиянең антивирус продуктлары эшләп чыгара торган компанияләр арасында иң уңышлылардан санала. Dr.Web төрле операция системаларын кулланучы клиентларга вирусларга каршы көрәш юлларын тәкъдим итү белән шөгыльләнә.

Хәзерге көндә КФУ төп 4 юнәлеш буенча үсеш ала. Беренчедән, университет үзендә моңарчы булмаган биомедицина юнәлешен булдырды һәм бүген аны үстерү өстендә эшли. Икенчедән, нефть промышленносте, өченчедән, мәгълүмати технологияләр тармагы буенча да белем бирү каралган. Дүртенче юнәлеш – гуманитар фәннәр. Бу хакта КФУның фәнни эшчәнлек буенча проректоры Данис Нургалиев билгеләп үтте. Аның фикеренчә, бүгенге тизлек заманында мәгълүмати технологияләр һәр өлкәдә кулланыла.

■ Фотода: *Dr.Web компаниясе вәкиле Кирилл Леонов.* Диана Поварова фотосы.

Ахыры 2нче биттә.

• Вакыйгалар әзеннән

15 апрельдә Идарә итү һәм территориаль үсеш институтында **«МАРКЕТИНГ ҺӘМ ҖӘМГЫЯТЬ»** исемле **VIII ХАЛЫКАРА ФӘННИ-ГАМӘЛИ КОНФЕРЕНЦИЯСЕ** булды. Чараның төп максаты – маркетинг өлкәсендә тупланган теоретик һәм гамәли материалларны гомумиләштерү һәм халык хуҗалыгының төрле тармаклы предприятиеләрендә маркетинг эшчәнлеген камилләштерү буенча конкрет тәкъдимнәрне барлау. Икенче көнне конференция «Хәзерге заман шартларында маркетинг һәм логистика белән идарә итүнең тактик һәм стратегик проблемалары» исемле секция утырышы белән дәвам итте.

• • • •

Узган атнада **«ЛОМОНОСОВ-2013»** исемле студент, аспирант һәм яшь галимнәрнең **Х ХАЛЫКАРА КОНФЕРЕНЦИЯСЕНӘ НӘТИҖӘЛӘР** ясалды. Әлеге традицион ярыш бөтен Россиянең талантлы яшьләрен бергә җыйды. Андагы эшчәнлек хәзерге фундаменталь һәм гамәли фәннәрнең төп юнәлешләрен чагылдырган 32 секциядә алып барылды. Конференциядә КФУдан 38 студент, 7 аспирант, 8 яшь галим, шулай ук Яр Чаллы институтыннан да студентлар катнашты.

• • • •

17-18 апрель көннәрендә Н.И.Лобачевский исемендәге фәнни китапханәдә **«ЮГАРЫ УКУ ЙОРТЛАРЫНЫҢ ФӘННИ ҺӘМ УКЫТУ ПРОЦЕССЛАРЫ БЕЛӘН ТӘЭМИН ИТҮДӘ ЭЛЕКТРОН РЕСУРСЛАР»** исемле региональ фәнни-гамәли **КОНФЕРЕНЦИЯ** булды. Чарада катнашырга дип, Башкортостан республикасы һәм Түбән Новгород шәһәреннән дә килгәннәр иде.

kpfu.ru сайты материаллары файдаланылды.

• Мәнбәр

Йөрәктә бөреләнгән гамәлләр

Алинә САДЫЙКОВА,
хәбәрче

12 апрель көнне IV республика күләмендә уздырылган югары уку йортлары укытучыларын барлау бәйгесе нәтиҗәләре буенча, иң яхшы укытучылар Филология һәм сәнгать институтында укыта икән!

Әлеге бәйгедә катнашу өчен, 36 укытучы гариза биргән һәм аларның 10сы гына финал өлешенә узган. Анда остазларыбыз «Мин һәм минем профессиям» темасына иҗади презентация һәм дәрестән өзек күрсәттеләр. «Гуманитар фәннәр буенча иң яхшы укытучы» номинациясендә I урынга – Кече ФСИның сәнгать бүлеге деканы, сынлы сәнгать һәм дизайн кафедрасы доценты, педагогик фәннәр кандидаты Мәдинә Мәхмүтова, III урынга шулай ук Кече ФСИның татар филологиясе бүлеге деканы, XX-XXI гасыр татар әдәбияты һәм аны укыту методикасы кафедрасы доценты, филология фәннәре кандидаты Гөлфия Гайнуллина лаек дип табылды.

Югары профессионализм планкасын тоту җиңел эш түгел, ләкин Гөлфия Расил кызы мондый дәрәҗәгә лаек икәнен инде күптән дәлилләде. Гөлфия Расиловнаның хезмәтендә иң бәхетле вакыты – студентларга дәрес бирү вакыты икән. Студентларны шәхес булырга өйрәтү, татарның бөек шәхесләре әйтеп калдырган хакыйкатьне җиткерү, милләтебезгә хезмәт итәргә әзерләү мөмкинлеге бирелгәнгә ул үзен чиксез бәхетле дип саный.

«Ә.Еникинең повестьларын өйрәткәндә, кешегә табигать тарафыннан бәхетле булу мөмкинлеге бирелгән, көч салынган, ләкин әлеге потенциалны эшкә җигәргә комачалаучы җимергеч көч тә бар, дигән фикерне табабыз. «Рәшә» повестенда олуг әдип курку хисе – кешедәге иң матур тойгыларны җимерә алучы, аны түбән тойгыларга таба боручы көч, ди. Күңелендә курку хисе йөрткәннәр матди һәм рухи бәйсезлеккә ирешә алмый, үзләре туплаган малның колына әверелә, дигән хакыйкатьне җиткерә. Курку хисен иманга килү – тормышка, милләтеңә мәхәббәтне тану гына җиңә ала.

Хезмәтеңне, милләтеңне чын ихластан ярату бервакытта да җавап хис таләп итми, милләтеңнән җавап хис сорап өзгәләнү, сине яратуларын, тануларын көтү – ул, минем балам кайчан миңа игелек эшли башлар икән, дип көтеп утыру кебек мәгънәсезлек. Милләткә карата кылган гамәлләр йөрәктә бөреләнә».

Укытучының мөгаллимлек хезмәтендә икенче зур юнәлеш барлыкка килде. Ул – институтыбызга, бүлегебезгә сәләтле, максатчан татар балаларын туплау. «Минем максат бер генә – гыйлемгә омтылышлы татар балалары Филология һәм сәнгать институтында канат ныгытып, төрле өлкәләрдә милләтебезгә хезмәт итсеннәр иде. Татар кешесенең бәхетле булу юлы – борынгыны олылап, үз буыны алдында лаеклы һәм җаваплы гамәл башкара алу», дип әйтә укытучы, ә күңеленән зурракка өметләнә.

Гөлфия Расиловна кешеләрдә ихласлыкны, горур-тыйнак эшлеклелекне ихтирам итә. «Кешелек горурлыгы – үзеңә салынган көчне юкка исраф итмичә тиешле гамәлләр кылып яши белү ул. Ә.Еникинең Рәшидәсе әйткән хакыйкатьне студентларыма сеңдерергә телим: «Мәхәббәт уртак булырга мөмкин, сынықны уртаклашырга мөмкин, әмма кешелек горурлыгын урталай бүлеп булмый икән. Кешенең үзенә куйган бәясе бар – шуннан бервакытта да төшмәячәк ул!»

Тормышының тәртибе Күкләр тарафыннан билгеләнгән гамәлләрне үз көенә, кабаланмыйча башкаруда дип күрә ул. Рухи әзерлеге җиткән вакытка олуг шәхесләребез турында зуррак аудиториягә сүз ирештерергә дип язмыш юл сызса, татар һәм рус телләрендә хезмәт язарга исәбе бар икән.

«Минем өчен бер канун ачык – кеше тормышының мәгънәсе – рухи камиллеккә омтылу, кылган гамәлләреңне шул омтылыш белән үлчәү, үлем ноктасыннан бәяләү».

Гөлфия Расиловнаның бу җиңүе соңгысы булмас, дип өметләнәбез. Аңа бу эшендә сабырлык һәм рәхмәтле студентлары күп булсын иде дип теләп калабыз!

• Бездә кунак бар

«Иң куркыныч вирус – кулланучы!»

Башы 1нче биттә.

Данис Нургалиев чыгышында: «Киләчәктә университетыбызда IT юнәлеше буенча магистрлар әзерли торган филиал ачылырга мөмкин», – дип белдерде.

Очрашуда Dr.Web компаниясен **Кирилл Леонов** тәкъдир итте. Белгеч фикеренчә, бүген программист – киң таралган һәм бик кирәкле һөнәр. «Әмма күп очракта айтишниклар үзләренең шәһәрләрендә үсәргә ашыкмый гына, үз көйләренә эшләп яталар һәм Мәскәүгә мәгълүмати технологияләр тармагында эшли торган компаниягә килеп эләккәч югалып калалар. Dr.Web хезмәткәрләрен өйрәтү, укытуга бик зур басым ясый. Бездә хәтта элеккеге табиблар, биологлар мәгълүмати технологияләр өлкәсендә зур уңышларга ирешә. Санкт-Петербургта үсеш алган Dr.Web оешмасының бүген Украина, Франция һәм Япония кебек илләрдә вәкиллекләре бар», – дип сөйләде Кирилл Леонов.

Dr.Web компаниясе КФУ студентлары арасында конкурс үткәрергә җыена. Аның төп максаты: квалификацияле яшь белгечләрне ачыклау, аерып чыгару. Конкурс кысаларында катнашучылар өч сәгать эчендә мөстәкыйль рәвештә бары тик белем-акыллары белән генә компьютердагы вирусларга каршы көрәшәчәк. Әмма бер шарт белән: алар бернинди ярдәмчел программалар һәм интернеттан файдалана алмаячак. Яхшы нәтиҗәләргә ирешкән студентлар бүләкләнәчәк. Иң-иңнәр исә Dr.Web оешмасына эшкә чакырылачак. « КФУда булачак сәләтле программистлар белем алуына шигем юк. Әлеге конкурс – студентларга үсү, өйрәнү һәм тәҗрибә туплау өчен зур мөмкинлек», – дип белдерде Dr.Web вәкиле. Бүген вирус программалары эшләп чыгаручыларның төп максаты – кулланучыдан күбрәк акча суыру. Белгеч белемле һәм тәҗрибәле айтишникларның еш кына әнә шундый зыян китерә торган оешмаларда акча эшләве хакында да әйтеп узды. Кайвакытта алар вирус программаларын эшләүләре хакында белмиләр дә. Мондый күңелсез очраклар булмасын өчен, яшь программистларга үсәргә, үз өсләрендә эшләргә кирәк.

Очрашуда Кирилл Леонов катнашучыларга хәзерге көндә үрчи торган вируслар һәм аларга каршы көрәш хакында да тәфсилләп сөйләде: «Иң куркыныч вирус, әлбәттә, монитор артында утыручы, ягъни, кулланучы. Программаны зыян салучылардан саклау өчен, беренче чиратта, компьютерда вирусларга каршы программа урнаштырырга кирәк. Әлеге программа һәрдаим яңартылып торырга тиеш. Шулай гына вируслар кыркынычы хакында онытырга мөмкин булачак».

• Чара

Нәрсә ул «Электрон Казан»?

Рәдифә ШАФИКОВА

16 апрель көнне «Казан» гранд-отеленең конференц-залында V «Электрон Казан – 2013» халыкара фәнни-гамәли конференциясен ачу тантанасы һәм пленар утырышы узды.

Форум 2009 елда, беренче катнашучыларны җыеп танылу ала һәм традицион чара булып формалаша. «Узган елларда үткәрелгән дүрт конференция дә зур уңыш белән тәмамланды һәм тирә-юньдәгеләрдә кызыксыну хисе уятты. Нәкъ менә узган елларның уңышы әлеге форумны үткәрүгә этәргеч булды», – диде форум җитәкчесе ярдәмчесе, Социаль һәм гуманитар белем бирү институты проректоры Кирилл Понамарев.

Чыннан да, конференциядә катнашучылар саны елдан-ел арта. «Электрон Казан – 2013» ул – йөздән артык белем бирү учреждениеләрен тәкъдим иткән Россия һәм чит илләрнең илле шәһәреннән 250 теркәлгән катнашучы дигән сүз.

Әлеге 5 ел дәвамында Казан федераль университеты конференцияне оештыручылар санына керә һәм актив катшнашучысы булып тора. Фәнни форумның ачылу тантанасында КФУның фәнни эшчәнлек буенча проректоры Данис Нургалиев та катнашты. Ул КФУның тарихы һәм бүгенге эшчәнлеге буенча кечкенә генә экскурсия оештырды. КФУ форумның пленар утырышында да тәкъдир ителде. «Парадигма открытого образования в рамках реформирования образовательного пространства вуза» доклады белән белем бирү ресурсларын үстерү департаменты директоры Галина Ившина чыгыш ясады. Ул үз чыгышын «Яңа буынга яңа типтагы белем бирү кирәк», – дип башлап җибәрде һәм «ачык мәгариф» терминының мәгънәсен аңлатты, аның үзенчәлекләрен, чит төбәк вузларыннан тупланган тәҗрибәдән файдаланып, мисаллар китерде.

Галина Васильевна Казан Университетының әлеге өлкәдәге эшчәнлеге һәм уңышлары белән уртаклашты. Аның сүзләре буенча, бу ел эчендә КФУда дистанцион белем бирү системасы сайты ачылды. Әлеге сайтта MOODLE платформасына ориентлашкан берничә мәйданчык бар. 600 артык дистанцион курсларда 15 меңгә якын студент эшли һәм 300 якын укытучы үз квалификациясен күтәргән.

Конференция 18 апрельгә кадәр дәвам итәчәк. Анда заманча белем бирүдә челтәр технологияләре, белем бирүнең электрон ресурслары турында фикер алышачаклар.

• Хатирә

Мөхәммәт Мәһдиевнең «Ачы тәҗрибә» истәлекләр циклы.

«Казан. Университет»

«Монда, бу бинага атлап кергән яшьләр бер фикере дә булмаган буш сүзләр ишетмәсләр».
(Н.И.Лобачевскийның 1828 елда Казан университетында сөйләгән речennән.)

Университет... Монда кереп уку минем мәңгелек хыялым иде. Ләкин керә алмаячагымны да белә идем. 1947 елның июлендә аттестатымны гәзиткә төреп тотып шул бинаның колонналары янында басып тордым. Күзгә яшь бөялде. Чалгыдан, сәнәктән, «уфалла» арбасыннан кичә генә аерылган яшүсмер ничек итеп шундый мәшһүр уку йортына укырга керә алсын инде? Һәм мин авыл халкы өчен бераз якынрак булган Болак буе педагогия институтына киттем. Анда керә алдым тагы...

Ә теге хыял мине эзәрлекләде. Шул хыял миңа тынгылык бирмәде. Университет значогы таккан яшьләрдән гомер буе көнләштем.

Һәм 1960 елның сентябрендә имтихан биреп татар әдәбияты кафедрасына аспирантурага кердем. Керүем бик кызык булды: немец теленнән имтихан биргәндә әзерлегем бик түбән икәнлеге беленгәч, имтихан алучы евдокия Алексеевна Кирпичникова чәченә ябышты:

– Сез нәрсә уйлыйсыз, ничек кандидатский минимумны бирерсез? – диде. Мин батырлыгымны җыеп:

– Әгәр миңа уңай билге куеп чыгарсагыз, ант итәм: минимумны мин яхшы билгесенә тапшырачакмын. Ант итәм. Антыма ышанмасагыз, хәзер үк икеле куегыз, ләкин мине газапламагыз, – дидем. Ул ыңгырашып миңа «уд» куйды. Алга таба узып шуны әйтеп куйыйм: мине икенче бер юньле хатын Марианна Николаевна Пахомова укытты һәм зур дәүләт комиссиясе алдында кандидатлык минимумыннан чак-чак кына бишле алмадым. Комиссия әгъзалары киңәшеп миңа дүртле куйганда Марианна Николаевна болай диде:

■ *Аспирантурага кергәндә соңгы имтиханнан соң. Казан, 11 сентябрь, 1960 ел*

– Ах, бөтен аспирантларым да шундый үҗәт, шундый максатчан булсалар иде, бу иптәш бит нольдән башлады. Мондагы тырышлык!

Анысы бардыр, анысы сугыш вакытында ач көе тезләнеп «уфалла» арбасы тартканда ясалгандыр.

Татар әдәбиятын тапшырганда комиссиядә Х.Госман, Я.Агишев, З.Мәҗитов иде. Тегеләрен танысам да, З.Мәҗитовны белми идем: бу нинди малай-шалай миңа сорау биреп бәйләнеп утыра соң, дип ачудан тешләремне кысып җавап бирдем. Зәет шундый яшь иде әле!

Ахырдан сөйләде: мине чыгарып җибәргәч, билге турында киңәшкәндә Якуп ага әйткән:

– Хатыйп, бу егеттә өмет бар бит, бишле куйыйк, – дигән. Шулай бишле куйганнар. КПСС тарихын биргәндә ниндидер төгәл булмаган фраза ычкындырып харап була яздым: имтихан алучы Р.И.Нафигов нәгърәләрен орды инде, сүкте, дулады. Гадәтенчә, сүтелеп бетте. Югары белемем буенча тарихчы икәнемне белгәч, үз итеп, «коллега» итеп, ихтирам белән сүкте. Аннан елмаеп кулны кысты. Бераздан мине аспирантурага алу турында приказ чыкты.

(Дәвамы киләсе саннарда)

• Тукай оныклары

Тукай 100е!

12 апрель көнне, Габдулла Тукайның вафатына 100 ел тулу уңаеннан, «Тукай 100е» дигән мәдәни чара узды.

Эльвина НӘҖИПОВА,
татар филологиясе бүлеге студенты

Бер заман бардым Печән базарына, –
Шунда мин таптым азык язарыма.

Бу юллар Габдулла Тукайның «Печән базары, яхуд Яңа Кисекбаш» поэмасыннан. Элек Печән базары урнашкан җирдә Бөтендөнья татар яшьләре форумының Казан шәһәре активы Казаныбызга Тукайны яңача тәкъдим итте.

Париж коммунасы урамында «Печән базары ярминкәсе» дип аталган театральләштерелгән тамашада XX гасыр башы рухында киенгән яшьләрне төрле кул эшләрен һәм милли ризыклар сатуны, татар шигъриятенең яңа буыны тарафыннан куелган «Шигърият сәгате»н күзәтергә мөмкин иде. Чараны Раил Өметбаев алып барды.

Чарада «Аң» журналын таратылар. Бу санда Габдулла Тукайның үлеме турында язма, Печән базарының тарихы һәм рус телендә Тукай турындагы кызыклы мәгълүматлар урын алган иде. Ярминкә барышында яшьләр, студентлар һәм мәктәп укучылары ярдәмендә XX гасыр башы мохите тудырылды. Габдулла Тукай нәкъ шул чорда яшәгән һәм иҗат иткән. Казан халкы үз күзләре белән шул дәвердәге тирәлек бизәлешен, киемнәр стилен карый алды, шул чорга әйләнеп кайткан кебек булды.

Ярминкәдә, урта һәм югары уку йортлары шәкертләренең кул эшләнмәләре белән берәттән, зәркәнчеләр дә үз продукциясен тәкъдим итте. Татарча язулы, милли бизәкле, Казан күренешләре ясалган открыткалар, кулъяулыклар, бала киемнәре, чынаяклар бар иде. Лаеш осталары агачтан эшләнгән мәчет пазллары, каеп ясалган тартмалар сатты. «Мөхәммәдия» мәдрәсәсе кызлары үзләре пешергән кабартма, өчпочмак, кыстыбый, баллы ризыкларын тәкъдим итте. Шунда ук теләгәннәр самовардан чәй эчә алды. Ярминкәдә катнашучыларны яшь шагыйрьләр: Йолдыз Миңнуллина, Рүзәл Мөхәммәтшин, Фәнил Гыйләҗев, Булат Ибраһим һ.б. үзләренең милләт турындагы шигырьләрен укыды. «Шаяннар һәм тапкырлар клубы» шәкертләре бәйрәм кунакларын шаян мәзәкләре белән «сыйлады». Ахырдан бөтен кеше Тукай рухына дога кылды һәм чара «Туган тел» җыры белән тәмамланды.

Быел татар җәмәгатьчелеге Габдулла Тукай үлеменә 100 ел тулуны билгеләп үтә. 1913 елның 15 апрелендә (яңа стиль буенча) 20 сәгать 15 минутта бөек татар шагыйре Габдулла Тукай вафат була. Шагыйрь нибары 27 яшьтә бакыйлыкка күчә.

P.S. *. Шундый зур чараны оештыруда, үткәрүдә катнашкан һәр кешегә рәхмәт. Ләкин юллар ябык булмау сәбәпле, ярминкәдә катнашучыларга юлның бер ягыннан икенче ягына чыгып йөрү кыенлык тудырды. Алдагы елларда мондый зур масштаблы чараларга ЮХИДИ хезмәткәрләре дә битараф калмас дип уйлыйбыз.*

• Абитуриент колагына

Дипломның да була төрлесе

Ләйсән ГАЛИУЛЛИНА,
Гаммәви коммуникация һәм социаль фәннәр институты

Белем системасы көннән-көн үзгәрә. Бөтен мәктәп укучыларын куркытып бетергән БДИга әле ияләшеп бетәргә өлгермәдек, тагын бер яңалык кертteләр. Югары уку йортлары тулысы белән ике баскычлы белем бирү системасына – бакалавриат һәм магистратурага күчте.

✦ Лилия Гәрәева,
хезмәткәрләр табып бирү компаниясе җитәкчесе:

– Бакалавриатны тәмамлаган кешеләр эшкә урнаша алалармы, дигән сорауга конкрет җавап биреп булмый. Чөнки бу очракта күп нәрсә ул укыган белгечлектән тора. Мәсәлән, икътисад һәм юридик юнәлешләр буенча укыган бакалаврларга эш табу кыен булачак. Чөнки әлеге тармакларда эшләү өчен тулы белем алган, ягъни магистратураны тәмамлаган кешеләр кирәк. Ә менә заводларга яки предприятиеләргә урнашырга теләгән бакалаврларны дүрт куллап эшкә алалар. Аннары аларны үстереп, киләчәктә магистратурада укып чыгарга мөмкинлек бирәләр. Сәүдә тармагында да бакалавриатка яхшы белгеч буларак карыйлар. Әлеге диплом белән килгәннәрне эшкә алып, аларга төрле тренинглар уздыралар. Нәтиҗәдә, үзләренә кирәк булган белгечләрне әзерлиләр.

Аңламыйча бардык

Без, укырга кергән вакытта, зур сынау алдында калдык – бакалавриатны сайларгамы, белгечлекнеме? Нәрсәнең нәрсә икәнен дә төгәл белми идек. «Бакалавр» әллә нинди ят сүз булып тоелгангадырмы, күбебез һәркемгә таныш булган «белгеч» статусын алып чыгарга карар кылды. Чынлап та, кем соң ул бакалавр, кем ул магистр? Европадагы белем бирү системасы безгә ник кирәк булды икән?

Уйлап карагыз әле, ни өчен Россиядә алган диплом белән чит илдә эшкә урнашып булмый? Төп сәбәп квалификацияләр бүленешендә. Мәсәлән, Россиядә «инженер», «тарих укытучысы», «журналист» белгечлек булып санала. Ә чит илдә болар бары тик хезмәт урыны гына, ягъни вазифа. Икенчедән, чит илләрдә мәктәптә 14 елга якын белем алалар. Шуңа күрә вуз студентлары дүрт еллык бакалавриат курсын тәмамлап, югары белем дипломнары белән чыга. Ә иң талантлылар, укуларын дәвам итеп, магистратурага бара.

Мондый система бездә дә тамыр җәеп китә алса, Россиядә алган дипломнар белән чит илләрдә дә эшкә урнашып булачак.

Диплом бар, эш юк

Танышларым арасында да бакалавриатны тәмамлаганнар бар. Тик әлеге диплом белән эшкә урнаша алганнары гына аз. Лилия, мәсәлән, былтыр гына диплом алды. Укырга кергән елны, югары белемне дүрт ел эчендә алып чыгам да эшкә урнашам, дигән уй белән белгечлекне түгел, ә бакалавриатны сайлаган иде. Хәзер менә эшкә урнаша алмыйча йөри.

Дипломын тотып кая гына барса да: «Бакалавр? Ә кем ул? Безгә югары белемле белгечләр кирәк», – дигән җаваплар ишетте. Бакалаврның да югары белем иясе икәнлеген күпме генә аңлатырга тырышса да, эш бирүчеләрне ул канәгатьләндермәде.

Рамил исә югары уку йортына белем алу өчен түгел, ә диплом алу өчен генә керде. Ул армиягә бармаска һәм кулына берәр «катыргы» алып чыгарга теләде. Дүрт еллык бакалавриатны сайлавы да шуңа бәйле иде. Хәзер бер дә үкенми. Рәхәт студент тормышын да татыды, диплом да алды. Эшкә урнашу белән дә мәшәкате булмады. Җитәкче аның дипломы булу-булмавы белән генә кызыксынган. Бакалавриат сүзен ишеткәч, бераз каушап калса да, соңрак кулын селтәп: «Әй, тагын берәр нинди яңалык уйлап чыгарганнардыр инде. Эшли алсаң, теләсә нинди дипломың булсын», – дип кенә җибәргән.

Асылы нидә?

Бакалавр ул – шундый ук югары белемле белгеч, тик аны бөтен җиргә дә эшкә алмаска мөмкиннәр. Кайбер чикләүләрне алып ташлар өчен аңа тагын ике ел магистратурада укырга кирәк. Болонья системасы дип аталучы әлеге белем бирү системасының асылын медицина вузлары мисалында аңларга була. Мәсәлән, дүрт ел укыган студент гомуми профильле табиб булып чыга. Ә менә кардиолог булыр өчен аңа тагын ике ел укырга кирәк.

Бакалавриат АКШ та бик популяр. Анда яшәүчеләрнең күбесе магистратурада укымыйча, бакалавр дипломын гына алып чыга.

● Әдәби сәйләннәр

Раил Садретдинов – әдәбиятка шагыйрьләр Миргазиз Укмасый һәм Кадыйр Сибгатуллинны бүләк иткән Балык Бистәсе районы Кече Укмас авылыннан. Туган авылының данлыклы шәхесләре, тарихы, табигате белән кызыксына. Бу өлкәгә бәйле фәнни-гамәли конференцияләрдә чыгыш ясап, призлы урыннар яулаганы бар. Хәзерге көндә Гаммәви коммуникация һәм социаль фәннәр институтының татар журналистикасы бүлегендә беренче курста укый.

Яшьлек хатасы

Кая барырга? Нишләргә?..Гөлгенәнең уенда кичә генә бу сораулар юк иде. Бу көнгә кадәр ул кайгы белмичә, бөтен шартлары, саунасы, бассейны булган йортта рәхәт тормыш кичерде. Шул рәхәтлек бер мизгел эчендә юкка чыгар, дип кем уйлаган? Ә бит барысы да бик яхшы башланган иде...

Гөлгенә әти-әнисен хәтерләми дә... Кыз бик кечкенә вакытта, алар бер-бер артлы бакыйлыкка күчкәннәр. Тик шулай да әтисен аз-маз күз алдына китерә әле. Аның хәтеренә ул кара чәчле, кыска мыеклы, зур йодрыклы баһадир ир-ат буларак кереп калган.

Әнисе, мәрхүм, үзе дә ятимә булган шул. Ни әти-әнисе, ни апа-абыйсы булмаган аның. Шуңа да Гөлгенә әтисе ягыннан булган әбисе һәм бабасы янында үсә. Тәрбияне дә, әдәп-әхлакны да аз бирмиләр аңа. Тик шулай да, Гөлгенә кечкенәдән үк әти-әнисе югын, яклаучысыз калганын аңлап яши. Үсәтөшкәч, әби-бабайның да мәңге яшәмәячәгенә төшенә. Шуңа ул ни эшләсә дә, аңа бары үзенә генә җавап бирергә кирәк буласын белә. Һәр сүзен үлчәп сөйли, хисләрен үз кулында тота белә торган кыз булып үсеп җитә. Башкалардан бер дә ким укымый. Укытучылар да, мәктәп коллективы да кыз баланың психологиясенә зыян китермәскә тырыша.

Мәктәп еллары шаулап узып китә. Мәктәпне алтын медальгә тәмамлаган Гөлгенә, шәһәргә китеп, белем алырга карар кыла. Әби-бабасы иркәләп үстергән гөлләрен бер дә җибәрергә теләми. Телевизордан, радиодан һаман илгә белемле, укымышлы «кампитрлар» белән эшли ала торган «кадрлар» кирәк дип тукып торалар. Гөлгенәгә дә бөтен «сүз байлыгын», үҗәтлеген эшкә җигәргә туры килә. Әби-бабасын юмалап, берәз хәйлә дә кулланып, үз дигәненә ирешә.

Гөлгенә, шәһәргә килгәч, үзен иректә коштай сизә. Кая теләсә, шунда бара. Театр-музейларны, концерт-кәмитләрне «гизә». Дөрес, үзенең төп максатын – яхшы итеп укуны да онытмый. Озак дип тоелган студент еллары да үтеп китә. Эх, чыннан да ничек күңелле иде алар!

...Гөлгенә бүген никтер үткәнендә казына, хәтерендә иң мөһим вакыйгаларын барлый. Кайгы-хәсрәт, күңелсезлек килгәндә, ул шул бәхетле минутларыннан көч-дәрт алып яши. Гомернең бәхетле мизгелләре – күңелнең «заряд аккумуляторы» ул.

Гөлгенә артыннан егетләрнең ниндиләре генә йөрмәде. Тик Гөлгенә аларның берсен дә янына якын җибәрмәде. Ул да, күпләр кебек, акбүз атка атланган «принц»ны

көтте. Студент елларында аның хәтеренә бер сөйләшү кереп калды. Япь-яшь кенә студенткалар кемнең нинди егет сайлаячагы турында гәпләшәләр. Барысы да үз фикерен әйтергә ашыга. «Җирдә бер генә яшибез. Мин кияүгә бай егеткә, рәхәт тормыш күрер өчен чыгачакмын» – дип үз сүзен әйтте шулчак Гөлгенә. Арадан бер дусты: «Синең ул бер көнлек байлыгың нигә кирәк? Кияүгә мин бары йөрәгем кушуы буенча гына чыгачакмын», – дип Гөлгенәнең сүзләренә каршы чыкты.

Гөлгенәдә, ниһаять, кияү кочагына керде. Кияүнең дә ниндие әле: чит илдә вилласы, илебезнең унлап шәһәрендә үз «почмагы» – коттеджы, фатиры булганына. Гөлгенә яңа тормышның бөтен ләззәтен-тәмен тоеп яшәде. Әби-бабай дөньядан китеп баргач, авылга кайтудан да туктады. Яңа тормыш иске, сыналган дусларны да оныттырды.

Гөлгенә Русланны башта ук бик ошатты. Танышулары да кинәт кенә килеп чыкты. Гөлгенә ул көнне эштән кайтырга соң чыкты. Тукталышта алар ягына бара торган бер генә автобус та килмәгәч, узып бара торган машиналарга кул күтәрә башлады. Байтак кына вакыт торгач, аны Руслан «алып китте». Шуннан бер айлап очрашып-күрешеп йөргәннән соң, Руслан аңа тәкъдим ясады. Яшьләр, туйны артык чыгымга санап, үткәреп тормадылар.

Бергә яши башлаганның икенче көнендә үк һәркем үз эше белән мәшгуль булды.

Шулай көннәр, айлар, еллар узды. Тыныч, бик матур гына башланган тормышта ниндидер кытыршылыклар сизелә башлады. Руслан җитәкләгән фирманың соңгы вакытта эшләре бик мөшкелләнде, клиентлары да кимеде. Фирманың киләчәктә банкротлыкка каласы көн кебек ачык иде. Шуңа да Руслан үз киләчәген кайгырту эшенә керешә, ә ул «яңа», «матур» киләчәктә Гөлгенәгә урын билгеләнмәгән иде. Гомумән, Руслан өчен инде ул күптәннән юк. Ул Гөлгенәгә ниндидер бер күңел ачу чарасы, курчак итеп кенә карады.

Менә ишек шакыдылар. «Әллә Русланмы?» – дигән уй үтте Гөлгенәнең башыннан. Булмас, бер киткәннәр кире кайтмый. Әйе, Гөлгенә Русланның, аны ялгызын тормыш чоңгылына ташлап, чит илгә очуын белә иде инде. Безнең илдә бит байлыкны тиз бүләләр. Фирма банкротлыкка чыккан көнне үк, суд приставлары килеп, милекне язып киттеләр, Гөлгенәгә тиз арада фатирны бушатырга дигән әмер бирделәр. Мескен Гөлгенә бары шул вакытта гына бу тормышта ничек алданганын, сандугач артыннан куып, чыпчыкны ычкындырганын аңлады.

Тагын ишек шакыйлар...

● Экология культурасы һәм әйләнә-тирә мохитне саклау елы

Экология гореф-гадәтләре

Педагогика фәннәре докторы, география һәм экологик белем бирү теориясе һәм методикасы кафедрасы профессоры Җәүдәт Хәсәеновның фәнни-гамәли хезмәтләре философия фәннәре докторы, профессор Н.М.Солодухо җитәкчелегендәге «Гомуми экология» проекты кысаларында Татарстан Республикасы дәүләт премиясенә тәкъдим итеделәр. Нәтиҗәләр ел ахырында ясалачак.

Кешелек дөньясының хәзерге үсеш этабы табигать белән җәмгыять арасындагы каршылыклардан тора һәм, шуның нигезендә, тирән социаль-экология кризисы барлыкка килде. Әйләнә-тирә мохит кискен үзгәреш кичерә: ул химик, физик элементлар белән пычрана, туфракның продуктлылыгы һәм уңдырышы нык түбәнәя, ашамлык ризыкларының сыйфаты начарая. Кешелек җәмгыяте һәм табигать арасындагы үзара мөнәсәбәтләрнең бозылуы бик күп сандагы үсемлекләр һәм хайваннар дөньясының юкка чыгуына китерә. Нәтиҗәдә кешенең иммун системасы төшә, нәселдәнлек үзгәрә, организмның авыруларга каршы торучанлыгы кими.

Кешелекнең үз-үзен юкка чыгара баруы, җәмгыять, мәктәп һәм педагогика фәне алдына бүгенге һәм киләчәк буын укучыларында, яшьләрдә экология культурасын барлыкка китерү бурычын куйды. Без, үз чиратыбызда, борынгыдан килгән гыйлемнәргә таянабыз. Ул заманда

«экология» төшенчәсе, гомумән, булмаган. Ләкин халыкның бай тормыш тәҗрибәсенә нигезләнгән экология белемнәренә ия булуы хакында гарәп, рус һәм башка милләт вәкилләре, сәяхәтчеләре, галимнәре язып калдырган. Тарихи-этнографик материаллар нигезендә, безгә шунысы мәгълүм: татар халкы табигый мохит белән тыгыз бәйләнештә яшәгән. Татар халкының дәвамлы тарихы, иртә дәүләтчелек туу, аның тормышында экология культурасы югары булуы хакында сөйли.

Фольклор материаллары табигать һәм кешелек дөньясы, социаль тормышның бер-берләренә нык бәйле булуын тагын бер мәртәбә раслый. Үткән заманның педагогика һәм табигатьне саклау белемнәре, экологияне тагын да тирәнрәк аңларга һәм аны һәрьяклап өйрәнергә кирәклеген күрсәтә, нәтиҗәдә яшь буында экология культурасы формалашуга уңай йогынты ясый.

Татар халкының табигать педагогикасы һәм экология турындагы белемнәре хәзинәсен авыл җирендә яшәүче әби-бабайлар саклый. Шунысы кызганыч: әле бүген дә гомуми белем бирү мәктәпләрендә, гимназия-лицей, югары уку йортларында һәм аларның укыту программаларында халыкның экологик белемнәрен, традицияләрен өйрәнүгә әһәмият бирмиләр һәм зур хата ясыйлар.

● Студентлар рекорды

Иң озын карандаш

● 1995 елда Нью-Йорк студенты дөньядагы иң кечкенә табиб дәрәҗәсенә ирешә, төгәлрәк, ул үз эшенең остасы, квалификациясе белгеч булып җитешә. Бу вакытта аңа унҗиде яшь була.

● 1994 елның июнь аенда Майкл Керни иң яшь чыгарылыш студенты исеменә лаек була. АКШның Көньяк Алабама университетының гуманитар фәннәр буенча бакалавр дәрәҗәсен ала. Бу вакытта аңа нибары 10 яшьтә 4 ай була.

● Дөньядагы иң озын карандаш (озынлыгы 2,74 метр) Хаддерсфилд техник колледжы студентлары тарафыннан ясалган. Ул 1995 елда Бөекбританиянең «Клиф Хилл» мәктәбе кушуы буенча эшләнә.

● Американың Иллинойс штаты докторы Роланд Дант Чикагода 1986 елның 1-2 июнендә укыган ике көнлек гипнотерапия лекциясе курслары өчен, тарихтагы иң зур гонорарны (3 080 000 доллар) ала.

● 1997 елның 1-2 мартында Миссури-Ролл университетыннан 60 студент Хәйрия акциясе кысаларында 65,44 км озынлыктагы 450 000 буыннан торган иң озын кәгазь чылбыр ясый.

DARELFӨNYN УНИВЕРСИТЕТ
Тираж 1000
Газета бушлай таратыла

Баш мөхәррир - Илдар Азат улы Кәримов
Мөхәррир - Динара Равил кызы Миннекаева
Иҗат коллективы: А.Ю.Садыйкова
Корректор - Р.А.Асылгәрәева
Биткә салу һәм дизайн буенча белгеч - Г.З.Камалиева

Газетаны гамәлгә куючы – Казан (Идел буе) федераль университеты
Редакция һәм нәшрият адресы: 420021, Казан ш., Профессор Нужин ур., 1/37 йорт, 318 каб.
Хәбәрләшү өчен телефон: 233-70-04.
Электрон почта: darelfonyn@mail.ru Сайт: kpfu.ru

Газета Федераль элемтә, мәгълүмати технологияләр һәм массакүләм коммуникацияләр өлкәсендә күзәтчелек хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсендә 2012 елның 13 мартында ПИ № ТУ 16-00696 нчы таныклык белән теркәлде.
Бастырылуга кул кую вакыты: график буенча – 16.00, кул куелды – 16.00
«Куранты» ҖЧҖ типографиясендә басылды, Казан ш., Журналистлар ур., 1, 317 оф.